

Achttiende Hoofdstuk.

Ook Banneling.

Het was een driestige Novemberdag. De regen hulde de stad Rousselare als in een grauwen sluier.

De meeste burgers bleven binnenshuis.

Troepjes lichtgewonde Duitsche soldaten hinkten of sleepten zich voort door de natte straten. Ze waren beslijkt van top tot teen. Nog altijd zag men ook de Roode-Kruiswagens, die zwaarder getroffenen naar 't Klein Seminarie, het stadshospitaal of een der bijzondere ambulancen brachten.

De inwoners waren gewoon geworden aan al die ellende.

Meer dan een maand reeds woedde de oorlog in de omgeving, daverde de stad van 't kanongebulder, was men getuige van 't gedurig gaan der versche troepen en 't keeren der gewonden en vermoeiden.

Maar eensklaps verschenen meer gezichten voor de ramen en de stoutmoedigste burgers kwamen zelfs naar buiten. Een allerdroevigste stoet trok voorbij.

Duitsche ruiters begeleidden een groep burgers.

Velen gingen te voet; ouden en zieken zaten of lagen op karren, leunend tegen matrassen en armzalig huisraad.

Grijsaards staarden als wezenloos voor zich uit; vrouwen weenden en menige man boog 't hoofd, bewust van zijn machteloosheid.

't Waren bewoners van Poelcapelle, Roozebeke en gehuchten dicht bij 't front, burgers, te lang in de gevaarlijke zone gebleven en die nu bevel gekregen hadden naar Rousselare te verhuizen.

Zulk een triestige optocht zag men ook te Lichtervelde, Thorhout, Brugge . . . De frontlinie was immers lang.

Een man wilde de groep verlaten.

„Hei!” schreeuwde een ruiter.

„Ik heb hier familie,” antwoordde de burger.

Maar de soldaat dwong hem terug te keeren in den stoet.

En Emiel Moerman, want hij was het, moest gehoorzamen en in de rij der bannelingen blijven.

De boer was een van hen, die onder al die ellende 't hoofd bogen.

In welstand had hij jaren op zijn hoeve gewoond en tevreden zijn akkers bebouwd . . .

En nu was hij doodarm . . .

Ja, een kleine som geld had hij kunnen meenemen, maar zijn oogst, zijn vee, zijn inspan, alles was hem door dezen oorlog ontnomen.

De granaten hadden zijn schuur bijna vernield. Toch was Moerman op zijn erfje gebleven . . ., had hij gevaren getrotseerd, tot dit streng bevel kwam.

Een weenend had hij zijn hof verlaten, 't plaatsje, hem zoo dierbaar, zoo innig, nu bijna een deel van 't front.

De ruiters geleidden de burgers naar 't arsenaal op de Houtmarkt.

Dat was als verblijfplaats voor de daklozen aangewezen. Reeds vertoefden er ongelukkigen van Rousselare, gezinnen, wier woning in vlammen was opgegaan. Mannen, vrouwen en kinderen kregen er genadebrood, sliepen er op stroo, hopen toch op betere dagen in de bevrijding.

Moerman vroeg aan de schildwachten, of hij nu naar zijn familie mocht gaan. Vrouw en kinderen waren immers in 't huisje van tante Louise.

Maar de man moest in 't gebouw blijven. Niemand mocht dit verlaten. En treurig zette hij zich op een bos stroo neer en mijmerde droevig, terwijl om hem heen kinderen schreiden en grijsaards kreunden.

In den namiddag herhaalde Moerman zijn verzoek maar weer tevergeefs en toen besloot hij te vluchten, zoodra 't donker zou zijn geworden.

De avond viel vroeg met dat sombere weer.

De boer ging naar de plaats achter 't gebouw en stil sloop hij naar den muur. Steunend op de hengels en de kruk van een poortje werkte hij zich omhoog, liet zich van de andere zijde vallen en zocht zijn weg door de tuinen achter de woningen.

Hij geraakte tot bij het Seminarie, in vredeestijd een kostschool met honderden leerlingen, maar nu een ambulance.

Moerman zag door de ramen lichtjes schijnen.... Daar in de groote zalen lagen de gewonden.... daar kreunden wellicht stervenden.... of had men reeds dooden gekist, die straks naar 't kerkhof werden gebracht.

Maar de boer begreep ook dat hij hier niet gevonden mocht worden. 't Kon zijn dood zijn.... De Duitschers zouden hem beschuldigen van spionage.... en ze spraken dikwijls kort recht.

De Manvel sloot den hof af, en in dit regenseizoen was

de beek zeer gezwollen. Toch aarzelde Moerman niet, om er door te waden. Het water reikte hem tot aan de schouders. Rillend van koude kroop de vluchteling langs den anderen oever omhoog. Hij streek 't water uit de kleeren. Nu stond hij weer in een tuin die door een hek van de straat was afgesloten.

Lang wachtte de boer bij het hek. 't Was stil om hem heen. Toen waagde hij 't stout stukje, en klom naar boven... Eenige oogenblikken later was hij in de Zuidstraat, hij besloot langs de donkere hoekjes rond de St. Michielskerk huiswaarts te gaan.

Een patrouille hield hem wat verder aan.

Moerman voelde zijn hart van schrik bonsen. Misschien was hij nu toch verloren.

„Wat doet gij hier?” vroeg een soldaat.

„k Ga naar huis,” antwoordde de burger, zijn angst beheerschend.

„Te laat....”

Moerman had niet aan 't uur van de taptoe *) gedacht.

„Ik wist niet, dat 't al zoo laat was,” hernam hij bedaard.

„Mee!” klonk het streng.

„O, laat me naar huis gaan.... mijn vrouw en kinderen zullen zoo ongerust zijn!” smeekte de man.

Een andere soldaat zei iets vergoelijkens.... Die dacht gewis aan zijn eigen gezin, ginds in Duitschland. Maar de overste der patrouille gaf hem een standje en gebod Moerman mee te gaan naar de wacht.

Onderweg werden nog eenige burgers opgepikt.

De gevangenen moesten natuurlijk gedwee gehoorzamen en stapten dus mee naar de wacht. Daar werden ze kort

*) In de bezette steden moeten de inwoners op een aangeduid uur van straat zijn; hier zeven, daar negen uur. Op dagen van troepenbewegingen ook vroeger.

ondervraagd en dan in een hok opgesloten.

Daar zaten nog andere zondaars tegen 't zelfde gebod.

Moerman wierp zich op 't stroo neer. Hij was afgemat en rilde van de koude. De natte kleeren plakten hem tegen 't lijf. En dan die angstige gedachten!

Zoo ze hem eens naar Duitschland voerden! Zoovelen waren dien weg op...

Een lange scheiding van vrouw en kinderen! En wat zouden deze doen in de gevaarlijke stad, die weer in de vuurlijn kon komen als toen met dat vreeselijk bombardement?

Waren ze maar gevlucht naar Frankrijk of Holland, als zooveel landgenooten! Had hij iets gewonnen met zoo lang te blijven en de gevaren te trotseeren? Was hij nu ook niet alles kwijt?

Soms viel de arme man in een onrustigen sluimer, maar benauwd droomend schoot hij telkens weer wakker. Hij stond dan op, trachtte eenige beweging te geven aan 't van koude rillend lichaam, maar oververmoeid zonk de ongelukkige weer neer, worstelend met dien langen, o zoo langen nacht.

Eindelijk kwam de morgen. 't Regende weer. Een nieuwe sombere dag. O, wat moest het daar in de loopgraven zijn, waar men worstelde in water en modder. Gewonden kwamen terug, de kleur der uniform onkenbaar door groote plakken geel slijk.

De gevangenen burgers werden naar een officier geleid.

En 't klonk Moerman als een kreet van verlossing tegen, toen de overste niet onvriendelijk, zei:

„Ge kunt naar huis gaan. Maar let voortaan beter op uw tijd, want een tweede maal zou 't zoo goed niet afloopen.”

Moerman was op straat, hij mocht vrij heen gaan... 't bange voorgevoel werd niet verwezenlijkt.

Snel begaf hij zich naar 't huisje van tante Louisa.

„God zij geloofd, je zijt daar,” juichte zijn vrouw. „O, wat ben ik benauwd geweest! 'k Wist, dat de menschen van Roozebeke naar stad gebracht waren en gij kwam niet. 'k Peinsde, dat je misschien dood was.”

„Ja, God zij geloofd, dat ik hier ben,” zei Moerman. En ontroerd kuste hij vrouw en kinderkens.

„Maar je ziet zoo bleek... en je zijt doornat,” hernam zijn echtgenoot bezorgd. Je zijt ziek!”

„Neen, neen...”

„Maar je moet eerst droge kleeren aantrekken.”

Men had kleeren medegebracht bij de eerste verhuizing en spoedig stak de boer in 't droge.

Hij zette zich bij de kachel en dronk een paar kommen warme koffie.

Moerman vertelde van de droevige reis naar de stad, zijn verblijf in 't arsenaal, zijn vlucht en opsluiting.

„God zij geloofd, dat je hier weer terug zijt!” sprak zijn vrouw dankbaar.

„Ja.... en toch zijn we arm.”

„Mocht je niets meenemen?”

„Neen.... en we hadden geen tijd. We moesten onmiddellijk vertrekken. We zijn alles kwijt.... 't Is een harde slag....”

„Och, als we maar allen gespaard en vereenigd blijven, Emiel.... Ja, 't is een harde slag, maar duizenden zijn door 't zelfde lot getroffen. Och Heere, er is nu zooveel ellende in de wereld.”

„Ja....”

„En als ik triestig word om ons verlies, peins ik aan al die doode soldaten.... Er zijn er, die meer verdriet hebben dan wij....”

„Ja, vrouw.... We moeten gelaten alles dragen. Wie

kan er iets aan veranderen? We weten nu, wat oorlog is, we hebben 't ondervonden Ja, velen hebben 't zelfde lot. O, ik heb honderden koeien, ossen, geiten, varkens zien rondlopen . . . Schuren met 't kostbaar graan brandden af... Paarden en wagens werden meegenomen door de soldaten. Hoeveel menschen zijn geruïneerd! Neen, we zijn 't niet alleen, die lijden. We moeten ons kloek houden . . . en moedig ons lot dragen."

„Gij zijt bij ons, vader, en ik mag niet klagen," hernam de boerin vol berusting. „Had ik alles geweten, 'k had u ginder niet willen verlaten. Ge zijt in veel gevaar geweest."

„Ze vechten dus nog altijd voort?" vroeg tante Louise. „Och ja, we zien 't wel aan de gewonden. 't Is zeker erg te West-Roozebeke."

„Ja, 't is slecht te Roozebeke, en in den omtrek," verhaalde Moerman. „O, wat zal onze streek er uit zien! De Duitschers willen met geweld Yperen en de Engelschen en Franschen hier naar Rousselare. En elken dag wordt daarvoor zoo wreed gevochten. Wegen zijn er niet meer Ze gelijken wel beken van slijk. En de soldaten worstelen daar door met kanonnen, die de paarden niet voort kunnen krijgen en verder in de loopgraven staan de Duitschers tot aan de borst in 't water."

„Maar dat kan toch niet blijven duren!" zei vrouw Moerman. „Ze gaan ziek worden."

„En toch duurt het voort. Yperen heb ik zien branden." „Yperen?"

„Ja, de Duitschers hebben 't in brand geschoten. Ge kondt van 't onzent goed de vlammen zien, 's avonds en 's nachts en de granaten die als vuurballen in de lucht barstten. Er zullen tusschen Roozebeke en Yperen niet veel hoeven overblijven en geen dorpen ook. 't Moet er al aan! En dat vechten duurt voort van de Leie tot de

zee . . . en dieper Frankrijk in ook. Hoe moet dat eindigen."

„Hebt ge nog gekwetsten gehad?"

„Thuis, neen Maar dikwijls trok op een dag een lange rij voorbij. En de kerk ligt gedurig stampvol, 't kerkhof is te klein. 's Nachts maken de soldaten kruisen voor de graven en er zijn ook beeldhouwers, die zerken kappen. Er zijn veel bijzondere kerkhoven te Becelare, Poelcapelle, Maarslede, Bixschoten"

„'t Is toch wreed, al die mannen!" sprak tante Louise vol deernis. „'t Zijn toch ook de kinderen of vaders van iemand."

„Ja, en geloof, dat er elken dag veel dooden vallen!"

Men hoorde een luid geronk.

„Een vliegmachien boven de stad," zei tante Louise. „We kennen dat gerucht al. Er komen alle dagen vliegmachien."

„Ginder ook," hernam oom Emiel. „En ze smijten bommen in de loopgraven en op de troepen soldaten. Verleden week zag ik een gevecht in de lucht, tusschen een Engelschman en een Duitscher. De Engelsche vliegmaschine geraakte in brand, maar is toch nog in de eigen linie gevallen. 'k Heb ook een Duitse, een Taube noemen ze die, zien vallen. De twee officieren waren dood. Och, 't is al zoo wreed, wat er ginder gebeurd, zoo ontzettend wreed! Hoe moet dat eindigen!"

Maar de boer gevoelde weer hevig zijn vermoeidheid.

„Ik ga wat slapen," zei hij.

„Ja, doe dat . . . ik zie, dat je ruste noodig hebt. Als je maar niet ziek wordt," sprak zijn vrouw bezorgd.

„Neen, neen . . . als ik maar eens goed geslapen heb, is 't gedaan."

„En zouden ze uit 't Arsenaal geen onderzoek instellen?"

„Omdat ik gevlucht ben?"

„Ja.”

„Wel neen. Ze zullen me niet missen. Er is daar zooveel volk. Maak je maar niet ongerust! Hadden ze me zien vluchten, dan . . . Maar niemand heeft er wat van bemerkt. En zij die me kennen, zijn vrienden en zullen me niet verklappen.”

Moerman legde zich te bed en sliep weldra in.

De regen kletterde tegen de ramen, lekte van de daken, vormde plassen op straat. De hemel hing laag boven de stad, getuige van zooveel ellende.

En weer gingen nieuwe strijders langs De Ruiter en Moorslede of Oost Nieuwkerke en Roozebeke, naar 't front en kwamen gewonden en vermoeiden terug.

Auto's spatten water en slijk op, in hun snelle vaart, van en naar de strijdlinie, karren en wagens schokten, maar al die drukte geschiedde om den oorlog.

De fabrieken waren gesloten en de werklieden moesten ondersteund worden. In lange rijen gingen mannen en vrouwen om soep en brood . . . Of ze zochten op de aschvaalten der fabrieken naar sintels om deze als kolen te stoken. Angstig dacht men aan den komenden winter.

Treurnis waarde door de stad.

Geen gerucht in de werkhuizen en fabrieken, geen geschok van machienen of geratel van wielen, geen gedaver van zwaar beladen handelwagens als in vreedestijd; ook stilte op de torens; de beiaard mocht niet spelen, de klokken moesten zwijgen, want de Duitschers vreesden spionage door allerlei signalen.

Eén geluid drong ongestoord door, 't gebulder van 't kanon, de stem van dood en vernieling.

Veel dorpen waren nu ontvolkt; Bexelare, Zonnebeke, Zillebeke, St. Elooi, Wijtschate, Poelcapelle, West-Roozebeke, Bixschoote, Langemarck, Passchendale en nog veel

andere. Vroeger onbekend, las men thans hun naam in telegrammen welke door de gansche wereld geseind werden. Maar 't was een treurige vermaardheid.

De bewoners die er vroeger gelukkig leefden, zwierven nu in den vreemde of aten 't brood der smarte in een arse-naal, een school, een klooster te Kortrijk, Rousselare, Lichtervelde, Thorhout, Brugge . . . of aan de andere zijde te Poperinge, Veurne, De Panne, Duinkerke, Calais.

Zoo was ook Emiel Moerman een banneling geworden, een verdrevene van huis, een arme zwerveling, die niet wist wát de dag van morgen brengen zou.

Maar als duizenden Vlamingen zou hij kloek worstelen met tegenspoed en bij al de ellende nog optimistisch blijven, hopen op een beteren tijd.

En zijn vrouw ook, als duizenden zwaar getroffen Belgische moeders zich oprichtend na den zwaren slag, zou hem steunen in die beproeving.

„'t Zou niet lang duren,” zoo zeiden alle menschen en daarvan was men overtuigd, maar duizenden vielen, en de ambulancen in België en Frankrijk bleken te klein, de kerkhoven breidden zich uit, de natuur werkte tegen, 't terrein werd onbruikbaar en toch bleven de machtige legers als muren tegenover elkander, zonder een schrede te wijken.

EEN VLAAMSCH GEZIN IN OORLOGSTIJD

DOOR A. HANS

ALKMAAR. GEBR. KLUITMAN